न्तन्ददृशुः सिद्धचारणाः । ग्रस्यमानं यथा चन्द्रं पूर्वं पर्वणि राहुणा । ततस्तस्या नखैस्तीक्ष्णैर्मर्माण्युत्कृत्य वानरः । उत्पपाताथ वेगेन मनःसम्पातविक्रमः" ।

जलराशि पु० ६त० । १जससमूहे जलानां राशिरत्र । २समुद्रे च "क्षमातलं बलजलराशिरानशे" माघः ।

जलरुह् न० जले रोहति रुह–क्विप् ७त० । १पद्मे हेमच० । क । जलरुहमप्यत्र हेमच० "जलं तच्छुशुभे छन्नं फुल्लैर्जलरुहैस्तथा" भा०आ०१२८अ० । २तोयरोहिमात्रे त्रि० ।

जलरूप पुंस्त्री जलस्य रूपमिव रूपमस्य शुभ्रत्वात् । १मकरे त्रि० स्त्रियां जातित्वात् ङीष् । ६त० । २तोयस्य रूपे न० ।

जललता स्त्री जलस्य लतेव सन्ततिमत्त्वात् । तरङ्गलेखायां हारा० । [व्रणभेदे । हारा० ।

जलवरण्ट पु० जलप्रधानो वरण्टः । (पानिबसन्त) वसन्त-

जलवल्कल पु० जलानां वल्कल इव । कुम्भिकायाम् । (पाना) हारा० ।

जलवल्ली स्त्री जलजाता वल्ली । शृङ्गाटकलतायां राजनि० ।

जलवाद्य न० जलं वाद्यमिव । पाणिताड़ने वाद्यतुल्यध्वनियुक्ते जले "आकाशगङ्गाजलवाद्यतज्ज्ञाः" हरिवं० २४८अ० ।

जलवानीर पु० जलजातो वानीरः । अम्बुवेतसे शब्दार्थचि०

जलवायस पुंस्त्री जले वायस इव कृष्णत्वात् । (पानिकौड़ी) मद्गुखगे । स्त्रियां जातित्वात् ङीष् ।

जलवास न० जलेन वास्यते सुरभीक्रियते वासि–कर्म्मणि अच् । १उशीरे राजनि० । तस्य जलसेचनेन सौरभोत्पादात्तथात्वम् । ७त० । २तोये वासे । "स चिन्तयामास मुनिर्ज्जलवासे कदाचन" भा० शा० २६२ अ० । जलं वासयति सुरभीकरोति वासि अण् उप० स० । ३विष्णुकन्दे राजनि० ।

जलवाह पु० जलं वहति वह–अण् उप०स० । १वारिवाहे मेघे हेमच० तन्नामनायके २कर्पूरे च "साद्रिजलधिजलवाहपथम्" किरा० । ३जलवाहकमात्रे त्रि० "जलवाहास्तथा मेघाः वायवस्तनयित्नवः" भा० स० ७अ० ।

जलविड़ाल पुंस्त्री जले विड़ाल इव । (उद्विड़ाल) जलनकुले हारा० । स्त्रियां जातित्वात् ङीष् ।

जलविन्दुजा स्त्री जलविन्दुभ्यो जायते जन–ड । यावनालीशर्कराभेदे राजनि० । २तोयविन्दुजातमात्रे त्रि० ।

जलविषुव(त्) न० जलप्रधाने विषुवं(त्) । राशिचक्रस्थे तुलाराशिरूपे स्थानभेदे "भचक्रनाभौ विषुवद्द्वितयं समसूत्रगम्" सू० सि० "भचक्रनाभौ भगोलस्य ध्रुवद्वयाभ्यां तुल्यान्तरेण मध्यभागे विषुवद्द्वितयं विषुवद्द्वयं समसूत्रगं परस्परं व्याससूत्रान्तरितं ध्रुवमध्ये विषुववृत्तस्थानात् तद्वृत्ते क्रान्तिवृत्तभागौ यौ लग्नौ तौ क्रमेण पूर्वापरौ विषुवत्सञ्ज्ञौ मेषतुलाख्यौ चेत्यर्थः" रङ्ग० । २विषुवन्तु समाख्यातं तुलामेषभयोस्तथा" ज्यो० उक्ते २तत्र रवेः संक्रमे च । संक्रान्तिश्च चलस्थिरभेदाभ्यां द्विविधा अयनसंक्रान्तिशब्दे ३३९ दर्शिता । जलविषुवसंक्रान्तिनक्षत्रतः स्थानविशेषे स्वनक्षत्रपाते तत्फलज्ञानार्थं जलविषुवचक्रं ज्यो० उक्तं यथा । "षड्मूर्द्ध्नि, वदने पञ्च, चत्वारि, हृदये, तथा । त्रितयं करणादेषु" पयोविषुवभक्रमात्" त्रितयं त्रितयमिति करपादेषु द्वादश इति २७ नक्षत्राणि स्थाप्यानि तत्र स्थानभेदे फलञ्चोक्तं "मानं वैरं बहुमुखलाभं भोगं त्रासं जलविषुवेषु" ज्यो० । पयोविषुवादयोऽप्यत्र ।

जलवृश्चिक पु० जले वृश्चिक इव । (चिङ्गड़ि) मत्स्ये त्रिका० ।

जलवेतस पु० जलजातो वेतसः । अम्बुवेतसे वेतसभेदे राजनि०

जलवैकृत न० विकृतस्य भावः अण् ६त० । दूर्निमित्तसूचके नद्यादीनां जलविकारभेदे तत्फलादिकमुक्तं वृ० स० ४६अ० यथा ।

"अपसर्पणं नदीनां नगरादचिरेण शून्यतां कुरुते । शोषश्चाशोष्याणामन्येषां वा ह्रदादीनाम् । स्नेहासृङ्मांसवहाः सङ्कुलकलुषाः प्रतीपगाश्चापि । परचक्रस्यागमनं सद्यः कथयन्ति षण्मासात् । ज्वालाधूमक्वाथा रुदितोत्क्रुष्टानि चैव कूपानाम् । गीतप्रजल्पितानि च जनमरकाय प्रदिष्टानि । तोयोत्पत्तिरणाते गन्धरसविपर्य्यये च तोयानाम् । सलिलाशयविकृतौ वा महद्भयं तत्र शान्तिरियम् । सलिलविकारे कुर्य्यात् पूजां वरुणस्य वारुणैर्मन्त्रैः । तैरेव च जपहोमं शममेवं पापमुपयाति" । [त्रिका० ।

जलव्यध पु० जलं विध्यति व्यध–अच् । कङ्कत्रोटमत्स्ये

जलव्याल पु० जलस्थो व्यालो हिंस्रः । (ढोड़ा) १सर्पभेदे, अमरः । स्त्रियां जातित्वात् ङीष् । क्रूरकर्म्मणि २जन्तौ च ।

जलशय पु० जले शेते शी–अच् ७त० । विष्णौ हेमच० सप्तम्या वा अलुकि । जलेशयोऽप्यत्र ।

जलशयन पु० जलं शयनमस्य । विष्णौ हला० ।

जलशायिन् पु० जले समुद्रजले शेते शी–णिनि । नारायणे । "एकार्णवेऽहिशयने योगनिद्रामुपागतः । आस्ती-